

پاره خط دنباله دار

نقش رسانه در روابط بین نسلی

نویسنده: میترا میرزایی

سرشناسه	: میرزایی، میترا، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: پاره‌خط دنباله‌دار: نقش رسانه در روابط بین‌نسلی / نویسنده میترا میرزایی.
مشخصات نشر	: تهران: شاپرک سرخ، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۱ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۰۱۵-۳-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیها
موضوع	: تلویزیون و ارتباط بین نسل‌ها
موضوع	: ارتباط بین نسل‌ها
رده بندی کنگره	: PN۱۹۹۳/۸ ۱۳۹۳ م۹ الف/۳
رده بندی دیویی	: ۴۵۷۲/۷۹۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۹۷۵۸۹

عنوان: پاره خط دنباله دار (نقش رسانه در روابط بین نسلی)

نویسنده : میترا میرزایی

ناشر : شاپرک سرخ

چاپ و صحافی : شاپرک

نوبت چاپ : اول ، تابستان ۹۴

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت : ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۰۱۵-۳-۳

انتشارات شاپرک سرخ: تهران، میدان انقلاب اسلامی ، ابتدای خیابان آزادی ، کوچه شهید جنتی ، پلاک ۲۴ واحد ۱

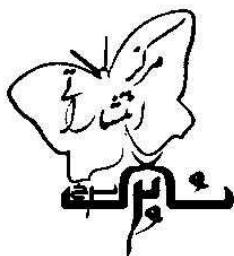
۰۹۱۲-۲۱۴۴۶۰۰

۰۲۱-۶۶۹۳۳۷۴۶

www.shaparac.com

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نویسنده بوده و هرگونه کپی برداری و تکثیر

از این اثر غیرمجاز بوده و پیگرد قانونی خواهد داشت

پیشگفتار

در اثر رسانه های تصویری و رسانه های ارتباط جمعی بین المللی دیگر نمی توان فرهنگ را جزء از جامعه پذیری دانست که به صورت از پیش تعیین شده به نسل جدید منتقل شود دیگر اختلاف نسلی از ده به سال تبدیل شده است فن آورهای جدید و در اختیار داشتن آنها در سنین کودکی و نوجوانی خود موجب ایجاد و یا تشدید اختلاف نسلی و یا گسستگی نسلی شده است. بورديو جامعه شناسی است که سرمایه فرهنگی جز مهمترین سرمایه هر خانواده عنوان کرده است؛ وی تلویزیون را به عنوان ماشین ستاره ساز عنوان می کند. امروزه نمایش صحنه در رسانه مخصوصا تلویزیون منجر به ادراکی منفی از صحنه شده و بهتر است که به رسانه ها بازگو کنیم که در جهت بهبود نمایش این روابط و ترکیب بهتر کار کنند نه اینکه در جهت بدآموزی. همچنین باید بتوانیم ملاک تشخیص روابط بین نسلی درستی به دست آوریم و اگر فرزندان از والدین خود درخواستی داشتن و والدین آن را برآورده نکردند این باعث نشود که فرزندان به والدین بی احترامی کنند و با صدای بلندی با آنها صحبت کنند و اینکه رسانه ها در جهت بهبود این روابط پیش بروند نه شکاف آنها و عمیق تر کردن این فاصله ها و دادن ایده و فکر مناسب در جهت تشخیص درست این روابط مدنظر است.

در جامعه ما باور نسبت به روابط بین نسلی و خصوصاً تعریف آن چه در خانواده و چه در برون خانواده دچار تغییراتی شده است. در یک دهه بعد از انقلاب بیشتر به جنبه شکاف بین نسلی اشاره شده است تا به روابط بین والدین و سریال‌های ما عمدتاً تأکید بر شکاف بین نسلها و تضاد بین روابط والدین و فرزندان دارد. پدیده شکاف نسل‌ها به منزله یک عارضه اجتماعی را می‌توان به ۳ گروه تفکیک کرد: نخست گردهمایی که شکاف بین نسل‌ها را به دگرگونی‌های طولی و ناشی از دگرگونی‌های ناشی از توسعه جامعه جدید و مدرن نسبت می‌دهند. دومین الگو، با منظرگاهی به نسبت عرضی میان نسل‌ها می‌نگردد و تفاوت میان آنان را در همین نسبت‌های عرضی و هم‌زمان می‌توان بررسی کرد و گروه‌هایی که اثر رخدادهای خاص در بروز شکاف بین نسل‌ها را مورد توجه قرار می‌دهند. بنابراین علی‌رغم آن که مطالعه و تحقیقاتی در رابطه با موضوع حاضر انجام نشده است. اما در سال‌های اخیر کارهایی در این زمینه انجام شده است که برخی از آنها عبارتند از:

- همانندسازی و فراگیری مشاهده‌ای از فیلم، ماکین-۱۹۵۷
- تلویزیون در زندگی کودکان ما، شرام ویلبر
- تصویری از جوانان، تحلیل محتوای (شخصیت‌های جوانان در برنامه پرایم تایم)-هیناز نولز
- صورت‌های نوعی گسست نسلی و فرهنگی-مددپور ۱۳۸۳
- روانشناسی سیاسی انقطاع نسل‌ها، باقری-۱۳۸۳
- شکاف نسلی میان مادران و دختران، توکلی-۱۳۸۳
- میزان تأثیر تلویزیون به رفتارهای خشونت‌آمیز در میان دانش‌آموزان مقطع دبیرستان مناطق ۵ و ۲ تهران، نیک بخش-۱۳۸۳

و همچنین مقالاتی پیرامون این موضوع وجود دارد و تحقیقاتی راجع به روابط بین نسلی در برنامه های تلویزیونی نیز کم و بیش انجام گرفته است اما همچنان نیاز به پرداختن علمی به مقوله روابط بین والدین و فرزندان در رسانه و مطالعه دقیق و همه جانبه در چگونگی تصاویر ارائه شده از سیما وجود دارد.

میترا میرزایی

فهرست

عنوان	صفحه
مقدمه-----	۹
فصل اول-----	۱۵
روابط بین نسلی در رسانه-----	۱۵
۱- مقدمه-----	۱۵
۲- طبقه بندی نسلیها-----	۱۶
۱-۲- تقسیم بندی نسلیها در جهان-----	۱۷
۲-۲- تقسیم بندی نسلیها در ایران-----	۱۸
۳- روابط بین نسلی و رسانه-----	۱۹
۱-۳- روابط بین نسلی در جهان-----	۲۱
۲-۳- سریالهای تلویزیونی در جهان-----	۲۲
۴- روابط بین نسلی در ایران-----	۲۵
۱-۴- سریالهای تلویزیونی در ایران-----	۳۱
۲-۴- روابط بین نسلی در تلویزیون ایران-----	۳۲
۵- روانشناختی ارتباط موثر والدین با فرزندان-----	۳۳
۶- مخاطبان-----	۳۷
۱-۷- انتظارات مخاطبان از تلویزیون-----	۴۳
۲-۷- مخاطبان از دیدگاه برنامه سازان-----	۴۶
۳-۷- تفاوت های مخاطبان در دریافت پیام-----	۵۰
۴-۷- دلایل از دست رفتن مخاطبان تلویزیون-----	۵۲
فصل دوم-----	۵۵
دانشمندان و روابط بین نسلی-----	۵۵

- ۱-جامعه شناسی و تلویزیون ----- ۵۵
- بررسی تکنیک هایی که میتواند در مخاطب تاثیر گذار باشد ----- ۸۵
- نوع تعامل بین والدین و فرزندان در صحنه ----- ۸۵
- مفاهیم ----- ۱۱۲
- منابع وماخذ: ----- ۱۱۵

مقدمه

امروزه ارتباطات نقش موثری در توسعه جوامع ایفا می کند. در جوامع امروزی رسانه های جمعی از اهمیت خاصی برخوردارند و کسب آگاهی های ضروری به پیام های این رسانه ها می باشد. یکی از نظریه پردازان به نام دیوید رایزمن در کتاب خود به نام انبوه تنها سیر تحول جوامع و دگرگونی های آنها را ناشی از تحول ارتباطات و وسایل ارتباطی می داند وی سیر زندگی بشر را به سه دوره تقسیم بندی کرده است. در این دوره ها به نقش رسانه ها در تغییر سنت ها و ایجاد شکاف نسلی اشاره کرده است. دوره اول دوره نسبت وابسته است. این دوره نسبت ها فرهنگ را انتقال می دهند و هر نسل پیوند خود با نسل های پیشین را از طریق اشتراک سنن باز می یابد. دوره دوم درون راهبر است این دوره با کاهش تدریجی اهمیت سنت ها آغاز و باعث کاهش تشابهات در رفتارها و اعمال می شود. دوره سوم دوره دگر راهبر است. که دوران ظهور وسایل ارتباط جمعی است و پدیده هایی چون هدایت از راه دور، بت واره پرستی، شی سروری و بحران هویت از ویژگی های آن است. اینگهارت معتقد است که تغییر ارزشی روندی است که از نسلی به نسل دیگر رخ می دهد نه به طور مداوم از سالی به سال دیگر وی معتقد است که اشاعه رسانه های جمعی منجر به تغییر ارزش ها شده است به طوری که در عنصر کنونی جهانی شدن ارتباطات و رسانه ها بر شکاف ارزش های نسلی تاثیر گذاشته است. منظور از نسل: یک نسل عبارت است از فاصله میان والدین و فرزندان (جعفرزاده پور، ساعی، ۸۸، ۴۸)

مفهوم نسل به افرادی که در یک دوره تاریخی که میان تولد شده اند اشاره دارد کسانی که در یک فضای اجتماعی- تاریخی یکسان زندگی می کنند و از تجربیات جوانی مشابهی در سالهای شکل گیری آگاهی دارند. روابط بین نسلی یعنی روابط بین پدر و فرزندان و مادر و فرزندان و در کل روابط بین والدین و فرزند که این روابط بین نسل ها از نظر اجتماعی به سه شکل قابل تصور است یکی پیوستگی میان آن ها دوم تفاوت یا فاصله نسلی و سوم تضاد یا کشمکش نسلی که در دنیای کنونی پیوستگی کامل نسلی یک امر کمیاب است بر خلاف این واقعیت فاصله تضاد نسلی را چه در مقاطع زمانی سی ساله در نظر بگیریم و چه به طور تاریخی و در یک فرآیند طولانی مدت مطرح نماییم به صورت یک امر اجتناب ناپذیر درآمده در جامعه ما (ایران) علاوه بر فاصله بین نسلی، باید تفاوت و تعارضی بین نسلی را نیز مورد توجه قرار داد. این نوع تعارض اگر از حد رقابت فراتر رود به صورت ستیزه ای تامین شود خود عاملی از تاخیر هویت یابی و مانعی در مسیر توسعه در تکامل اجتماعی خواهد بود. روابط نسلی مفهوم ساخته ای از روابط خانوادگی یا والدین و جوانان است (معاونت مطالعات و تحقیقات، ۲۴-۸۷) و تعریف بازنمایی روابط بین نسلی در سریال های خانوادگی سیمای جمهوری اسلامی ایران بعد از انقلاب این بازبینی و دوباره پژوهی روابط بین والدین و فرزندان در برنامه های نمایشی جمهوری اسلامی ایران بعد از انقلاب با معیارهای تلویزیونی که معمولا بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه ساخته می شود.

فاصله و تفاوت نسلی نباید به شکاف و کشش نسلی تبدیل شود. هر نسلی ظرف ده سال به هویت خود نائل می شود. یعنی زمانی که آحاد آن نسل تقریبا بیست الی سی ساله اند. سی سالگی زمانی است که فرد می تواند دوران کودکی نوجوانی خود را به صورت یک رشته متصل در نظر ببرد. پویایی و تکامل جامعه بر دوش نسل هایی قرار دارد که فاصله ها را به شکاف و تضاد نسلی تبدیل نمی کنند. مسیر هویت یابی به معنای یافتن خویشتن فرهنگی و نیز رسیدن به توسعه حداقل (رفاه و امکانات

عادلانه) و توسعه حداکثری (تعالی و کمال انسان) از جاده پیوستگی در عین حال تفاوت نسلی می گذرد هر نسل حداقل با اتکا بر ریشه ها و بازجوانی و نقد گذشته خود می تواند حال و آینده اش را بسازد در این راستا که تکامل جامعه بر دوش فرزندان و نسل هایی است که فاصله ها را به شکاف نباید تبدیل کنند و رسانه های ما (تلویزیون) این وظیفه مهم را در چگونگی نمایش این روابط بر عهده دارند. دیوید مادن کارشناس وسایل ارتباطی می گوید: «فرهنگ مردمی هر چیزی است که توسط ارتباط جمعی تولید و منتشر شود یا به صورت کالایی است که با تولید انبوه به همه جا منتقل شود و به طور مستقیم یا غیر مستقیم به تعداد زیادی از مخاطبان می رسد.» (دفلور - دنیس، ۱۳۸۳: ۴۰۲)

هیده توشی کاتو^۱ جامعه شناس ژاپنی تاکید دارد که وسایل ارتباط جمعی به یکی از موثرین و مهمترین عوامل شکل دهی اکثریت هر جامعه ای تبدیل شده اند. کاتو می گوید: «سیستم های اعتقادی و باورها و الگوهای اعتقادی رفتاری نسل جوان هر جامعه ای در اکثر اجتماعات امروزی به طور قوی و تعیین کننده ای تاثیر گرفته از پیام هایی هستند که آن ها ترجیح می دهند به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طریق وسایل ارتباط جمعی دریافت کنند و یا محبور به دریافت آن ها می شوند.» (دفلور - دنیس، ۱۳۸۳-۳۸۷)

دانشمند ارتباطات، میشل ریل^۲ نفوذ فرهنگ بر مخاطبان، از طریق رسانه ها را «فرهنگ با واسطه رسانه ها» نامیده است. وی استدلال می کند با وجود آنکه ممکن است برخی از این مسئله خشنود نباشند، دلایل روشنی برای مطالعه چنین فرهنگی و یا به قول او، فرهنگ با واسطه رسانه وجود دارد. برخی از این دلایل عبارتند از:

۱- این فرهنگ برای همه افراد شادی به ارمغان می آورد.

^۱ Hidetoshi Kato

^۲ Michael Real

۲- این فرهنگ بازتابی از زندگی مردم است و در عین حال بر آن نیز تاثیرگذار است.

۳- این فرهنگ برخی افکار و ایدئولوژی‌ها را به صورت بین‌المللی گسترش می‌دهد.

۴- این فرهنگ مسائل و مشکلات بلند مدت را مطرح می‌کند و سیستم‌های آموزشی و تحقیقاتی را به مبارزه می‌طلبد.

۵- این فرهنگ در واقع خود ما هستیم. (دفلور - دنیس، ۱۳۸۳: ۴۰۴)

به طور کلی نباید فراموش کرد که وسایل ارتباطی و فرهنگ همیشه تاثیرات متقابل دارند. در عین حال این وسایل به سبب نقش خاصی که در انتقال و انتشار فرهنگ ایفا می‌کنند، در صورتی که براساس منافع و مصالح عمومی اداره شوند، می‌توانند در تحولات گوناگون اجتماعی تاثیرات مثبت باقی بگذارند. بنابراین مهمترین مسئله‌ای که باید در روابط متقابل وسایل ارتباط جمعی و فرهنگ مورد نظر باشد، نقش انسان‌هاست. انسان‌هایی که وارث فرهنگ گذشته، دارنده فرهنگ کنونی و سازنده فرهنگ آینده‌اند. بدون تردید انسان‌های آگاه، آزاد و مسئول می‌توانند امکانات فراوان وسایل ارتباطی کنونی را در راه پیشرفت فرهنگ سوق دهند و معایب و مخاطراتی را که سود جویی‌ها و قدرت طلبی‌هایی اداره - کنندگان ارتباطات در نظام سیاسی مختلف پدید می‌آورد از میان بردارند (حسنی مقدم، بهاره.. ۱۳۷۷: ۱۸)

نقش سازنده رسانه‌ها عبارتند از:

۱- باز آفرینی فرهنگ بومی و غلبه بر عوارض ناشی از گسستگی تاریخی.

۲- برقراری پیوند میان جهان و جامعه (تبادل فرهنگی).

۳- کاهش از هم گسستگی درون بخشی و میان بخشی و حل تعارض‌های اجتماعی (فرهنگ سنتی و مدرن، فرهنگ ملی و پاره فرهنگ‌ها، شکاف میان نسل‌ها و گروه‌های اجتماعی و ...).

۴- ارتقای حیات و هویت مدنی و تقویت فرهنگ مشارکت، رقابت و گفتگو.
۵- پاسداری از عناصر انسجام بخش اجتماعی و فرهنگی در گذر شتابان توسعه (دین، زمان، تاریخ و ... در برابر هجوم‌های فرهنگی)
۶- متوازن کردن نسبت میان اجزای پایدار (آموزش و تربیت) و ناپایدار (بخش عمومی و رسانه‌ای) فرهنگ به عنوان «واسطه» و «مترجم» میان بخش‌ها و نسل‌های جامعه.

۷- کم کردن فاصله میان پیشرفتهای فناورانه و ساختار و نظام سنتی ارتباطی و اطلاع‌رسانی. (ختیکی، ۱۳۸۱: ۷۷)

مسئله اساسی در این پژوهش بازنمایی روابط بین نسلی در سریال‌های اجتماعی سیمای جمهوری اسلامی ایران نمایش صحنه‌های در بر دارنده تعامل بین والدین و فرزندان در تلویزیون ایران است. از آن جا که رسانه‌ها منبع مهمی برای انتقال آداب و رسوم در روابط هستند سیمای نمایش سریال روابط بین والدین و فرزندان را بیشتر به صورت شکاف بین نسلی مطرح کرده تا روابط بین نسلی به همین دلیل بر آنیم در کتاب حاضر بازنمایی از روابط بین نسلی در سریال‌ها انجام داده و همچنین نمایش دادن این روابط به صورت شکاف که منجر به عمیق تر شدن این فاصله‌ها بین والدین و فرزندان شده و مشکلات دیگری من جمله یادگیری رفتارهای نادرست جوانان و بدآموزی. تاکید بر انواع روابط بین نسلی، اولویت‌های روابط در سریال‌های خانوادگی سیمای انواع شخصیت‌ها از جمله قهرمان و ضد قهرمان.

نوع تعامل بین والدین با فرزندان و موضوعات مطرح شده در مورد روابط و معاهدات بین فرزندان و والدین مدنظر است. و فقدان بی‌توجهی به این مقوله‌ها مثل نوع مناسبات، نوع روابط، نوع شناخت این روابط باعث

می‌شود که افراد همانطور که گفته شد بی‌احترامی به پدر و مادر را یاد بگیرند و هر طور شده نیاز به خواسته خود را عمل کنند هر چند با فرار از خانه با تهدید کردن و

غیره؛ آیا می توان مدعی شد محتوای سریال های سیما بر تحکیم روابط بین نسلی تاکید می کند یا خود منجر به تضعیف این روابط می گردد و آسیب هایی از جمله شکاف که بین والدین و فرزندان افتاده و احترامی که باید به پدر و مادر گذاشته شود را مورد بازنمایی قرار دهد و متأسفانه با نمایش این سریال ها احترام کمرنگ می شود و فرزندان رو به دوستان خود می آورد و به جای اینکه با پدر و مادر خود مشورت کنند تاکید ایشان بر گروه همالان و یا همسالان خود است.

همچنین محتوای فیلم، سبک زندگی، موضوعات و معیارهایی تاکید می کند و متغیرهایی مثل خشونت، احترام به والدین، ارزش های اقتصادی، مذهبی، فرهنگی و ... در جانیابی درستی قرار گرفته است. در فصول بعد به بررسی برنامه های تلویزیون و آثار آن بر جامعه هدف می پردازیم.